

Program Błękitnej Tarczy

Ochrona dóbr kultury w przypadkach konfliktów zbrojnych lub zagrożeń czasu pokoju

Program Błękitnej Tarczy jest inicjatywą podjętą w połowie lat 90. Celem jest ochrona dóbr kultury w przypadku konfliktów zbrojnych, zagrożeń spowodowanych klęskami żywiołowymi oraz katastrofami cywilizacyjnymi. W 1996 r. cztery organizacje międzynarodowe odpowiedzialne za konserwację ruchomych i nieruchomych dóbr kultury: Międzynarodowa Rada Zabytków (COMOS), Międzynarodowa Rada Muzeów (ICOM), Międzynarodowa Rada Archiwów (ICA) oraz Międzynarodowe Zrzeszenie Bibliotekarzy (IFLA) – powołały Międzynarodowy Komitet Błękitnej Tarczy. Do głównych zadań Komitetu należy zarówno nawiązywanie stałej współpracy ze specjalistami konserwacji i strukturami obrony cywilnej, jak również tworzenie struktur terenowych odpowiedzialnych za inwentaryzację dóbr kultury, opracowywanie i wdrażanie alertów, szkolenie funkcjonariuszy oraz ochotników w celu usprawnienia działań naukowych.

Głównymi osiągnięciami Programu Błękitnej Tarczy, na poziomie międzynarodowym, jest przyjęcie drugiego Protokołu Konwencji Haskiej, podpisanego przez sześć państw, powołującego międzynarodowy komitet monitoringu i oceny skuteczności konwencji. W procesie oceny konwencji Międzynarodowy Komitet Błękitnej Tarczy odgrywać będzie rolę doradczą. Ponadto liczne spotkania i warsztaty organizowane w Europie, Ameryce Północnej i Środkowej oraz w Azji już w znacznym stopniu przyczyniły się do wymiany doświadczeń na poziomie międzynarodowym, do zacieśnienia współpracy między instytucjami na szczeblach krajowych. Zorganizowana w 1996 r. w Quebecu konferencja „Dziedzictwo a gotowość” zapoczątkowała Program Błękitnej Tarczy w Kanadzie. Kolejne międzynarodowe sympozjum, w Kobe i Tokio w 1997 r., zaowocowało Deklaracją z Kobe, uściślającą ideę gotowości i zaangażowania państw. W Polsce trzykrotnie odbyły się międzynarodowe warsztaty na temat ochrony dóbr kultury w razie zagrożeń, w których

w 1998 r. uczestniczyli przedstawiciele aż 23 krajów. W 1999 r. odbyły się w Słowni warsztaty szkoleniowe dla personelu jednostek kulturowych ratującego dobra kultury. Rok później, w Republice Dominikańskiej zagrożonej występowaniem huraganów, odbyło się seminarium szkoleniowe poświęcone zapobieganiu skutkom zagrożeń charakterystycznych dla tego regionu świata.

Podstawowym jednak celem Międzynarodowego Komitetu Błękitnej Tarczy jest powoływanie komitetów narodowych. Powstawanie struktur krajowych, będących naturalną konsekwencją wdrażania Programu Błękitnej Tarczy w dużym stopniu wynika z zainteresowania instytucji krajowych dyskusjami toczącymi się na poziomie międzynarodowym. Debaty te przyczyniły się do powołania komitetów Błękitnej Tarczy w Belgii (od 1997 r.), Kanadzie, Francji, Holandii, Szwecji, na Węgrzech, w Wielkiej Brytanii i Irlandii. W Polsce, w republikach byłej Jugosławii oraz Norwegii rozpoczęte zostały prace nad wdrożeniem Programu Błękitnej Tarczy i powołaniem struktur lokalnych. Uzna-

no, iż kreowanie nowych struktur powinno odbywać się nie tylko w odniesieniu do istniejących przykładów, lecz przede wszystkim w poszanowaniu specyfiki oraz politycznego i administracyjnego systemu każdego z państw. Istniejące komitety narodowe charakteryzują się różnym stopniem zaawansowania. Komitety narodowe Belgii i Francji jako pierwsze dysponują statusem prawnym i określoną strukturą administracyjną w postaci fundacji bezdochodowych. Najbardziej powszechną i odpowiednią do realizacji celów wytyczonych przez Międzynarodowy Komitet Błękitnej Tarczy wydaje się struktura oparta na sieci specjalistów i ekspertów działających w organizacjach pozarządowych, zrzeszonych w Międzynarodowym Komitecie Błękitnej Tarczy. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, iż zaangażowanie jak największej liczby instytucji ochrony dóbr kultury i obrony cywilnej stanowiłoby podstawę stałej współpracy w tych dziedzinach. Uczestnictwo organizacji państwowych jest drugim etapem tworzenia struktur regionalnych. Komitety narodowe rozpoczynają działalność od klasyfikacji zagrożeń, inwentaryzacji dziedzictwa. Sporządzają listy ekspertów, zapewniając tym samym sprawną komunikację i przepływ informacji.

Program Błękitnej Tarczy powstał jako inicjatywa Międzynarodowej Rady Zabytków. Pierwsze zebranie Grupy Roboczej, która później przekształciła się w Komitet Błękitnej Tarczy, miały charakter niemal misyjny. Dziś program jest szeroko propagowany w krajach Europy, w Ameryce Północnej oraz Japonii. Zainteresowanie zagadnieniem ochrony dóbr kultury w przypadkach nagłych zagrożeń, pojmowanych szeroko, wykraczających poza zagrożenia związane z konfliktami zbrojnymi, zapoczątkowało programy szkoleniowe w krajach Azji i Ameryki Środkowej. Istnienie Programu Błękitnej Tarczy przyczyniło się też do zmiany poglądu na temat konserwacji zabytków, a z pewnością stworzy struktury do konkretnych, skoordynowanych działań. ❖